

GIMTOJI KALBA KAIP BŪSIMŪJŲ KARININKŲ TAUTINIO KULTŪRINIO TAPATUMO RAIŠKOS MATMUO

Doc. dr. Janina Bukantienė

Klaipėdos universitetas

Doc. dr. Nijolė Janulaitienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Prof. habil. dr. Ona Tijūnėlienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Straipsnyje pateikiami būsimųjų karininkų santykio su gimtąja kalba, esminiu tautinio tapatumo raiškos matmeniu, tęstinio tyrimo rezultatai. Išryškinamos globalizacijos grėsmės tautų kultūroms, kalbos gyvybingumui, asmens vertybių sistemai. Pristatyti Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnų tautinio tapatumo patirties ir jo raiškos kaitos daugiakultūrėje aplinkoje kokybinių tyrimų (2011 ir 2015 m.) rezultatai. Taikant lyginimo metodą, nustatyti respondentų kultūrinio identiteto raiškos lygmenys.

Pagrindiniai žodžiai: tautinis tapatumas, individualumas; globalizacija, kalba, kariūnai.

Įvadas. Žymus kalbininkas A. Mejė (Antoune Meillet; 1886–1936) XX pr. atkreipė europiečių dėmesį, kad lietuvių kalba yra itin svarbi Europos kultūros dalis: ji yra tarsi daugybės Europos kalbų pamatas. Unikali, mokslo tyrimams reikšminga lietuvių kalba, pasižyminti kalbos formų įvairumu, archaiškumu, dvasingumu, sulaukia vis didesnio užsienio šalių mokslo institucijų susidomėjimo.

Nors šiandien Europos Sąjungos kalbų politika skatina išlaikyti Europos kalbų įvairovę, kuri laikoma viena didžiausių vertybių (Veiksmų plano „Kalbų mokymosi ir kalbų įvairovės skatinimas“ įgyvendinimo ataskaita. Briuselio komunikatas. (2007)), tačiau globalizacija atlieka nacionalinių kultūrų ir kalbų ardumą (griaunamąją) funkciją, todėl lietuviai, kaip ir didelė Europos tautų dalis, ne visada suvokia šio brangaus turto vertę, t. y. kad kalba – tai tautos gyvasties, jos prigimtinio tapatumo pagrindas, nes net netekusi valstybingumo, priešui okupavus jos teritoriją, tauta dar gali likti gyva, jeigu jos nariai vartos savo gimtąją kalbą.

Pasirinktos temos aktualumą ir reikšmingumą atskleidžia ir naujausi Lietuvos dokumentai. Tai „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, įtvirtinanti du reikšmingus principus: „Nacionalinė tapatybė, istorijos pažinimu grįstas tradicijos tęstinumas ir atvirumas kultūrų įvairovei“ ir „Humaniškumas, demokratiškumas ir lygios galimybės, pilietiškumas, laisvės realizavimas ir etika, tolerancija ir dialogiškumas“ (p. 2). Šiuos pažangos strategijos principus praplečia ir kitas dokumentas – „Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija“, teigiantis, jog globalizacijos amžiuje svarbu „iš naujo persvarstyti savo *tautinį tapatumą*, suvokti, kas mus (įskaitant išvykstančiuosius iš Lietuvos ir atvykstančiuosius čia gyventi) vienija ir sieja su Lietuvos valstybe“ (p. 4).

Problemos ištirtumas. Lingvistiniu požiūriu lietuvių kalbą įvairiais atžvilgiais nagrinėjo XX a. pab. – XXI a. pr. lietuvių ir užsienio šalių mokslininkai. V. Ambrazas rašė, kaip svarbu išsaugoti lietuvių kalbą (1989); M. Martinaitis nagrinėjo kalbos kultūros klausimus (1989); A. Zobotka atkreipė dėmesį į pagarbos kalbai ugdymą (1989); A. Rosinas aptarė komunikacinę kalbos funkciją (1989) ir kt. Atgavus Nepriklausomybę, pradėjus leisti lietuvių pedagogikos klasikų darbus, Lietuvos skaitytojas susipažino su A. Maceinos kultūros ir kalbos santykio koncepcija (1990, 1998), Vydūno kalbos kilmės ir raiškos aiškinimu (1990), su V. Zaborškaitės mintimis apie visų lietuvių pareigą saugoti kalbą.

Iš tautinį tapatumą ir jo raišką tyrinėjusių užsienio šalių autorių paminėtini H. Giles, D. Taylor, W. Lambert, G. Albert (1976), kurie bandė įvertinti tautinio tapatumo matmenis; D. O. Searsas (1999) ir jo kolegos, tyrę asmens tautinį identitetą; R. Usher, R. Edwards (2008), rašę apie identitetą erdvės ir laiko požiūriu; A. Giddens, gilinęsis į modernumo ir asmens tapatybės klausimus (2000).

Asmens tautinio tapatumo ir jo raiškos kalba klausimai Lietuvoje yra labai aktualūs, bet šios problematikos tyrimų dar stokojama. Lietuvoje etnocentrizmo problemas, kylančias stiprėjant globalizacijai ir migracijai, tyrė R. Jančaitytė, N. Valavičienė, R. Augutienė, R. Prakapas (2009); B. Kuzmickas – vertybių problemą kultūrų kontekstuose (2013), tautos tapatumo savimone (2007), lietuviškąjį europietišumą (2006); L. Duoblienė – švietimo politikos nacionalinius ir supranacionalinius ypatumus globalizacijos erdvėje; D. Antinienė – asmens tautinio tapatumo tapsmą (2006); L. Astra gvildeno tautiškumo ir lietuvių tapatumo problemas globalioje modernybėje (2006); R. M. Vabalaitė – moderniąją tapatybės sampratą (2006). E. Martišauskienė, A. Juškevičienė paskelbė publikacijų apie gimtosios kalbos puoselėjimą, kaip mokinių tautinio ugdymo veiksnį (2011). J. Bukantienė, N. Janulaitienė, O. Tijūnėlienė 2011 ir 2015 m. tyrė Lietuvos akademinio jaunimo tautinio kultūrinio identiteto autentiškumo raišką.

Tyrimo objektas – gimtosios kalbos reikšmė akademinio jaunimo tautinio tapatumo formavimuisi ir raiškai.

Tyrimo problema – gimtoji kalba kaip akademinio jaunimo tautinio kultūrinio tapatumo raiškos matmuo.

Tyrimo tikslas – ištirti ir nustatyti gimtosios kalbos reikšmę būsimųjų kari-

ninkų tautiniam kultūriniam tapatumui ir jo raiškos kaitai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti asmens tautinio tapatumo ugdymą(si) deformuojančius veiksnius.
2. Atskleisti tautos ryšį su kalba kaip individualumo ir tapatumo raiškos matu.
3. Empiriškai ištirti, nustatyti ir palyginti būsimųjų karininkų santykį su gimtąja kalba, kaip jų tautinio kultūrinio tapatumo raiškos kaitos matą.

Teoriniai tyrimo metodai: analizė, lyginimas, sisteminimas ir abstrahavimas.

Tyrimo metodologinės nuostatos. Vertybės ir vertės konstruojamos žmogaus santykiuose su aplinkiniu pasauliu. Kalbos, galvosenos, bendravimo ir kitokia pasirinkimo teisė suteikiama kiekvienam individui – vyrauja nuomonių pliuralizmas. Laisvė rinktis kalbą, žodį yra socialiai kuriama, ji priklauso nuo aplinkos, asmens žinių, gebėjimų, įgūdžių, vertybių, kartais ir nuo vartotojiškojo pragmatizmo. Informacijos ir žinių visuomenėje keičiasi pažinimo tikslas: žinių įgijimas, jų gausa nebėra asmenybės ugdymo(si) tikslas, bet dažnai jis tampa preke, gal net kovos dėl pripažinimo objektu (J. F. Lyotard, 2010).

Fenomenologiniu požiūriu asmens savikūros procese svarbi refleksija, kuri labiausiai yra siejama su patirtimi. Pažinime vienodai svarbus subjektyvus patyrimas ir objektai. Idėjos, objektai, daiktai žmonėms įgauna reikšmę tik per jų sąmonę, t. y. pasaulis yra toks, kokią reikšmę daiktams suteikia žmonės (E. Husserl, 2005). Taip nereikšmingi objektai tampa reikšmingais, jie gali veikti žmogaus sąmonę ir elgesį, kurti prasmes. Priimtąją prasmę kiekvienas individas gali patvirtinti tik savo esybės nepakartojamumu, santykio tarp Aš ir Tu spontaniškumu (M. Buber, 1998, 2001).

1. Globalizacija – asmens tautinį kultūrinį tapatumą griauantis veiksnys

Tautinio tapatumo esmę, jo reikšmę ir prigimtinių poreikių asmens gyvenime atskleidė lietuvių filosofijos klasikai A. Maceina, S. Šalkauskis, nūdienos užsienio ir lietuvių mąstytojai Jonas Paulius II, J. M. Gerson, H. Giles, D. Taylor, W. Lambert, B. Kuzmickas ir kt. Tad tektų tik apibendrintai įvardyti pagrindinius tautinio tapatumo elementus, kuriuos Anthony Smithas knygoje „Nacionalizmas XX amžiuje“ išskyrė lietuvių filosofas B. Kuzmickas: „a) „mes – bendruomenės“ savimonė, susijusi su bendros istorinės teritorijos ir praeities atmintimi; b) bendra masinė kultūra; c) bendros pilietinės teisės ir priedermės; d) bendra ekonomika ir gyvenamoji teritorija“ (B. Kuzmickas, 2007, p. 43).

Šiandien globalizacijos plėtros sąlygomis keičiasi požiūris į tautiškumą, pilietiškumą. Daugelis įvairiausių ženklų rodo, kad šio požiūrio kaita objektyvi ir vis labiau stiprėja. Kinta tautos ir valstybės ryšys, tautiškumą palaikančių veiksnių pobūdis. B. Kuzmickas išsamiausiai aptaria šiuos iššūkius, kilusius tautiškumui:

- atskiroms tautoms vis labiau integruojantis į Europos Sąjungą, atsiranda

tradicinius dalykus keičiantys veiksniai: nacionaliniai įstatymai derinami su Europos Sąjungos įstatymais, nacionalinė pilietybė tampa ir europine;

- plečiasi legalaus darbo jėgos judėjimo galimybės, ekonomika peržengia nacionalinį uždaramą, nacionalinę valiutą keičia Europos piniginis vienetas; nėra palanki jaunimo tautiškumui ir pilietiškumui stiprinti ir laisvo individų judėjimo erdvės plėtra: ji daro paslankius tautiškumo ir pilietybės ryšius. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, tampa neišvengiamas Lietuvos piliečio tapatinimasis ne tik su Lietuva, bet ir su daug platesne Europos erdve, ypač jeigu su ja sieja darbo arba asmeniniai ryšiai;

- globaliosios sąveikos lemia, kad valstybė vis labiau nušalinama nuo ekonomikos, nes privatizuojamos ne tik valstybės įmonės, bet ir viešosios sritys: transportas, švietimas, komunikacijos ir informacijos priemonės;

- jaunimo kultūrinio identiteto savitumui formuotis ir reikštis šiandien turi reikšmės vienas iš tautinės valstybės silpnėjimo momentų – besikeičianti gynybinė jos funkcija; Lietuvos teritoriją dabar netiesiogiai saugo ir tie lietuviai kariai, kurie tarnauja tarptautinėse pajėgose toli nuo Tėvynės. Anot B. Kuzmicko, jaunimo tarnyba kitų šalių kariuomenėse gali ugdyti ir svetimų kultūrų patriotus (2007, p. 44–45).

Nors autorius ir teigia, kad „<...> kol kas niekas negali aiškiai pasakyti, kokie tautų valių įkūnijantys politiniai modeliai galėtų pakeisti tautines valstybes, kaip tvarkysis ateities visuomenės“ (B. Kuzmickas, 2007, p. 43), tačiau objektyvi realybė egzistuoja – tarp piliečių ir valstybės pradeda atsiverti praraja.

Į tokį patį tikslą orientuota Europos Sąjungos politika. Nors imigracijos į Vakarų šalį srautai yra labai dideli, ir šis reiškinys yra palankus tradiciniam tautybės ir pilietybės ryšio supratimui, bet Europos Sąjungos siekinys – pilietiškumas, deja, turintis gana silpną ryšį su tautiškumu.

Išlaikyti ir stiprinti tautinį tapatumą trukdo sovietinio palikimo padariniai: žiniasklaidoje ir viešojoje nuomonėje įsitvirtinę seno mąstymo stereotipai, atviras abejingumas pilietinėms ir moralinėms vertybėms ir tautiškumui kaip fenomenai apskritai. Tokie požiūriai būdingi net daugeliui „naujajietuvių“, kurie nėra tiesiogiai nomenklatūrinio palikimo perėmėjai, tačiau jie brendo „vertybių nuvertėjimo“ aplinkoje, nematė kitokių materialinės gerovės siekimo būdų, išskyrus tik buvusios sovietinės nomenklatūros įtvirtintuosius.

Prie tarp tautiškumo ir valstybės atsiradusios prarajos priežasčių autorius priskiria ir medijas: jos perša universalumo elementus ir natūraliai skiepija kosmopolitinius požiūrius. Nors laisvai prieinami informacijos srautai plečia žmonių akiratį, ugdo kultūrinę ir religinę toleranciją, bet kartu atveria galimybes ir prastos kokybės ir neprasmingo turinio komercinei kultūrai, kuri slopina žmogaus supratimą apie savo esmę. Visi minėti dalykai formuoja kosmopolitinę mąstyseną (B. Kuzmickas, 2007, p. 181).

B. Kuzmicko keliama idėja apie žmogaus esmę artima lietuvių švietėjo Vydūno dar XX a. I pusėje iškeltai minčiai: kalbant apie tapatumą, svarbiausia ne įgimta

savitumų visuma, kuri yra tik iš gamtos dovanų gaunamas fizinio tapatumo pamatas, bet asmenybiškasis žmogaus matmuo, kuris sąmoningai ugdomas ir kuriamas. Tai daroma tik individui angažuojantis laisvai pasirenkamoms vertybėms, pagal kurias jis renkasi gyvenimo tikslus. Mokslininkas cituoja J. P. Sartrą (J. P. Sartre'as), teigusį, kad „žmogus yra tuo, kuo pats save padaro“ (B. Kuzmickas, 2007, p. 10). Kadangi pasirinkimo laisvė nėra visiškai absoliuti, negali būti ir visavertės savirealizacijos galimybių. Tad autorius daro išvadą, kad individo asmenybiškąjį tapatumą reikėtų suprasti kaip metų slinkyje jo išlaikomą pagrindinę vertybinę nuostatą, grindžiamą pareiga ir atsakomybe.

Panašias mintis kelia R. Vasiliauskas: globalizacija kelia grėsmę tautiniam tapatumui, stiprina Vakarų kultūros, ypač masinės, plitimą, stabdo pastangas išsaugoti tautinį paveldą, etniniu pagrindu susiformavusias dvasinio ugdymo tradicijas. Šiandien prarandama tai, ką žmonės laiko svarbiausiu dalyku, – tautinis ir dorovinis ryšys su kitu žmogumi. Esant tokiai situacijai, kai ugdymo praktikoje pagarba žmogui, tiesai, teisingumui, atsakomybei nekeliami kaip pagrindinis ugdymo tikslas, sunku tikėtis, kad galima parengti dvasingą žmogų, atsakingą pilietį, atitinkantį modernios visuomenės reikalavimus. Nūdienos permainų kontekste iškyla pavojus jaunajai kartai prarasti dorovinius orientyrus (R. Vasiliauskas, 2012, p. 410).

L. Astra pabrėžia ypač didelę modernybės įtaką jaunimui: keičiasi kartos, keičiasi gyvenimo prioritetai, jauni žmonės vis labiau linksta estetizuoti ir naujai konstruoti savo išvaizdą, gyvenimo būdą, siekia pomodernizmo laikotarpiui būdingo savęs pateikimo, derinasi prie naujos sociokultūrinės realybės. Akivaizdu, kad globali modernybė peržengė nacionalinių politinių institucijų nubrėžtas ribas.

Autorė pažymi, jog globalizacija siūlo pragmatizmą: vartoti tai, kas pelninga, naudinga, greitai ir lengvai pasiekama, naudotis tarptautinės bendrijos ryšiais. Tai šiandien įmanoma. Net tokios pamatinės vertybės kaip tautinė kilmė daro įtaką sociokultūrinei kaitai. Šiuolaikinei globaliajai kultūrai būdinga skirtingų kultūrų integravimasis į ją – platesniame kontekste visos nacionalinės kultūros tampa subkultūromis, jos adekvačiai suvokiamos jų pačių kultūrinės aplinkos visumoje (L. Astra, 2006).

2. Kalba – tautos individualumo raiškos matas

Lietuvių filosofijos klasikas A. Maceina pažymi, kad kalba, būdama pirmasis tautos kūrybos stebimojo pažinimo rezultatas, geriausiai atspindi tautos dvasią. Iš kalbos galima spręsti, kaip tauta suvokia pasaulį, koks jos santykis su ją supančiais objektais, kokia jos istorija. Kalboje atsispindi ir tautos intelektualumas, socialinis charakteris, meninis polinkis, estetiniai sugebėjimai. pasaulio suvokimo būdas – visas jos individualumas. Kalboje „gyvena visi tautos turtai, josios tradicijos, istorija, religija ir gyvenimo dėsniai, visa josios širdis ir siela“ (A. Maceina, 1990, p. 196).

A. Maceina aiškina, kad kalboje glūdi tautos mąstysena ir pasaulėvaizdis. Žodis išreiškia intuityviai suvoktų daiktų ypatybes, atitinka tų daiktų pažinimo

būdą, kuris yra artimas tautai. Tauta kuria kalbą savitai, todėl tautos kalboje žodis tiksliai atspindi žodžio ir daikto ryšį. Daiktas žodžiu pavadinamas taip, kaip pažino protas. Suvoktas daiktas sąmonėje įgyja savitą atspalvį. Todėl žodyje glūdi įkūnyta daikto ypatybė, bet tik taip, kaip ją suvokia protas. Daikto ypatybė žodį pasiekia tik per protą. A. Maceina šias mintis grindžia vokiečių keliautojo J. Herderio pastebėjimu: „Tauta neturi nė vienos idėjos, kuriai neturėtų žodžio“ (ten pat, p.197). Antra vertus, tauta neturi nė vieno žodžio, kuriame neglūdėtų kokia nors idėja. Tauta savo kalba išreiškia pažiūras į pasaulį ir į gyvenimą, nes kuria žodžius taip, kaip suvokia daiktus.

Taigi tauta į kalbą „sueda“ visą save. Kalba – pirmasis, aiškiausias ir reikšmingiausias požymis, kuriuo viena tauta skiriasi nuo kitos. A. Maceinai imponuoja vokiečių filosofo K. Wosslerio mintys: „jei mūsų stebėjimas būtų labiau išlavėjęs, galėtume iš kalbančio asmens veido ir gestų, negirdėdami net jo žodžių, įspėti, kokiam kraštui jis priklauso ir kokios tautos yra narys“ (A. Maceina, 1990, p. 199).

Lietuvių švietėjas Vydūnas pastebėjo, kad kalbėdamas žmogus atskleidžia savo dvasią. Švietėjo teigimu, mąstančiam žmogui nekelia abejonių, kad kalba yra žmogaus esmės raiškos būdas ir vienas ryškiausių žmogaus kūrybinių. Pats kalbėjimas Vydūnui švietėjui primena kūrybinio proceso slėpinį. Šio mąstytojo teigimu, kalba yra dvasinės prigimties reiškinys. Todėl švietėjas įsitikinęs, kad dėl šios priežasties kalba traukia tyrinėtojus. Kalba didelė vertybė, tą jaučia visi žmonės, ypač ją brangina, nes ją paveldi iš tėvų. „Bet didysis jos nuostabumas, jos turiningumas ir reikšmingumas tikrai tam aiškėja, kurs jos esmę tiria“, – nurodo švietėjas (Vydūnas, 1990, p. 483).

V. Zaborskaitė gimtąją kalbą pavadino viena iš ryškiausių žmogaus tautinio tapatumo požymių; per gimtąją kalbą žmogus yra susijęs tiek su savo paties buvimu, tiek su savąja tauta. Todėl įaugimas į kalbą yra išgyvenamas kaip kažkas sava ir įprasta. Žmogus gyvena tarsi paniręs į savo gimtąją kalbą, dažnai nejausdamas ir nereflektuodamas jos taip, kaip oro, kuriuo kvėpuoja. Dažniausiai kalbos svarbą žmogus pajunta, kai susiduria su kita, svetima kalba, nesuprantama ar vos tik pramokta. Tada patiriama, kaip gera sutikti savo gimtąją kalbą šnekantįjį. Žmonės per kalbos bendrumą pajunta vienas su kitu glaudų ir artimą ryšį, tarsi būtų giminės (V. Zaborskaitė, 1993, p. 57).

Kalbą profesorė pavadino esminiu tautos narius jungiančiu ryšiu, kuris pasireiškia daugelyje lygmenų: nuo kasdienio, buitinio bendravimo iki filosofijos, poezijos, maldos – aukščiausių žmogaus dvasios raiškos formų. Gimtąją kalbą žmogus suvokia ir išgyvena kaip vertybę: myli, brangina, yra pasirengęs ginti, kai į jos teises kas nors ima kėsintis. Gimtąją kalbą tautos iškelia ir sureikšmina ypač tada, kai joms iškyla pavojus. Tai lietuviai žino ir iš savosios istorijos (Zaborskaitė, 1993, p. 58). Autorė atkreipia dėmesį į XVIII a. vidurį, kai germanizacijos politika Mažonoje Lietuvoje vis labiau grūmojo tirpstančiam lietuviškumui.

Mokslininkė pažymi, kad tikra meilė visados yra veikli. Tad gimtąją kalbą

mylėti – vadinasi, pirmiausia žiūrėti, kad ji skleistųsi visa savo esme: jai būdingu skambėjimu, žodžių sandara ir kaityba, žodžių junginiais ir prasmėmis. Kad jos negožtų svetimybės, netaisyklingumai, griaunantys patį branduolį – sistemą. Rūpinimasis ir atsakomybė už gimtąją kalbą gula ant kiekvieno tautos nario pečių. Kiekvienas kalbą esame paveldėję iš tėvų ir protėvių ir turime ją perduoti ateinančioms kartoms. Todėl už jos gyvybę atsakome visi savo pačių elgesiu ir gyvenimu (Ten pat, p. 59).

3. Būsimųjų karininkų santykio su gimtąja kalba empirinis tyrimas

Tyrimo dalyvių charakteristika. Siekiant atskleisti asmens individualiąsias vertybines nuostatas ir jų kaitą studijuojant aukštojoje karo mokykloje pasirinktas tęstinis tyrimas. Pirminis tyrimas vykdytas prieš ketverius metus (2011 m.), respondentams tik įstojus studijuoti aukštojoje mokykloje, o pakartotas su tais pačiais respondentais, bebaigiančiais studijas 2015 metais. Tyrimo patikimumą rodo tai, kad buvo fiksuojami kiekvieno asmens individualieji poreikiai, užtikrinantys teorinio ir praktinio mokymosi visą gyvenimą dermės refleksiją, atskleidžiant socialines kultūrinės respondento veiklos sąlygas, buvo įvardijami kultūrinį identitetą formavę veiksniai (C. R. Christensen, 2010).

Tyrimo dalyvavo 22 Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnai. Tiriamųjų amžius nuo 20 iki 24 metų, todėl respondentus galima apibūdinti kaip atsakingai ir tikslingai pasirinkusius kariškio profesiją žmones. Iš jų – 5 merginos ir 17 vaikinių. Visų jų gimtoji kalba yra lietuvių. Imties vienetai iš generalinės aibės atrinkti taikant tikslinę kriterinę atranką.

Tyrimas vykdytas 2011 ir 2015 m. spalio–lapkričio mėnesiais. Atsižvelgiant į bendruosius tyrimo etikos principus, ypač savanoriškumo principą, kiekvienas tyrimo dalyvis galėjo laisvai apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime. Siekiant gauti kuo išsamesnius atsakymus, dalyvių buvo paprašyta pateikti esė refleksijas raštu anonimiškai.

Tyrimo instrumentas – esė (angl. *essay* < pranc. *essai* – bandymas) – subjektyvus, laisvas, be griežto nuoseklumo minčių dėstymas rašinyje (TŽŽ, 2008). Esė – tai tikslinga komunikacinė veikla, kurioje atsispindi rašančiojo gebėjimai mąstyti, reikšti mintis raštu: būti raštingam kalbos atžvilgiu, gebėti naudotis turimo žodyno arsenalu, žinoti kalbos struktūrą ir gebėti ja pasinaudoti atliekant kelias skirtingas socialines funkcijas (J. Sheilsas, 1995, J. Gee, 1998). Esė būdingas mokslinio, publicistinio ir meninio stiliaus elementų jungimas – pasirinkta tikslingai, kad respondentai galėtų neskubėdami raštu reflektuoti turimas žinias, atskleisti savo nuostatas ir kalbos priemonėmis demonstruoti pasirengimą veikti pasirinkus tikslingą profesiją.

Empirinio tyrimo rezultatų analizė. Karo mokslus studijuojančio akademinio jaunimo kultūrinio identiteto raiškos kaitos atskleidimas – svarbus uždavinys, identifikuojantis jų savasties ugdymo(si) problemas ir jų autentišką raišką.

Manoma, kad refleksija kariūnams padėjo:

- geriau suprasti tautinio tapatumo stipriąsias ir silpnąsias puses;
- išsiaiškinti savo pagrindines vertybines nuostatas, viltis ir lūkesčius;
- sužinoti galimas savo idėjų, jausmų, veiksmų prielaidas;
- pripažinti savo abejojimus, baimes, galimus neatitikimus.

Respondentų santykį su pilietiškumo ir kultūrinio tapatumo žiniomis, vertybinėmis nuostatomis ir poreikiu aktyviai veikti atskleidžia tyrimo duomenys:

Respondentų tautinio ir kultūrinio identiteto raiška esė darbuose (2011 ir 2015 metų tyrimuose), anot B. Bitino ir kt. (2008), skleidžiasi, keliomis subkategorijomis pradėdant nuo realybės ir baigiant vizija, pasireiškiančia ateities darbuose (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Respondentų santykio su tauta raiškos kaita

2011 metų tyrimo rezultatai		2015 metų tyrimo rezultatai	
Subkategorija	Argumentai	Subkategorija	Argumentai
Savęs kaip tautos atstovo pažinimas	<i>Mano vardas yra lietuviškas, senas, reiškiantis audrą (7); Pavardė sudurtinė: „gin“ reiškia ginti, eiti, judėti. Nors šios šaknys prūsiškos, mano protėviai gyveno Lietuvoje, Krakiuose (21). Aš iš prigimties lietuvis (16).</i>	Savęs kaip tautos kultūros atstovo vertinimas	<i>Aš nebandau atitikti nei tautiniam, nei kultūriniam lietuvių tapatumui (7). Stengiuosi laikytis tautos tradicijų, kultūros, nes to išmokė šeima, giminė. Bet aš – laisvas žmogus, kuriu savas ir perimu bendrakultūrinės vertybes (21).</i>
Tautos kultūros pažinimas	<i>Būdamas didelis Lietuvos patriotas aš labai domiuosi Lietuvos istorija, jos meno tradicijomis (4). Mamos noras uždegti mane meile Tėvynei, savo gimtajam kraštui paskatino mane domėtis istorija. Dėl to ėmiau pati gilintis ir vertinti tai, ką sužinau iš kitų. Filmai, literatūra, muzika, įvairūs renginiai tikrai buvo ir yra tie dalykai, kurie motyvavo ir po truputį diegė meilę savo šaliai, jos istorijai.</i>	Tautos kultūros vertinimas	<i>Lietuviai – kaip savita tauta, žinoma pasaulyje pirmiausia sporto srityje (6). Jos infrastruktūra bei geografinė padėtis išskirtinė (3). Lietuviams nėra šiandien būdingi vieningumo, tarpusavio susiklausymo bruožai (20). Kultūros srityje mes nesame išskirtiniai, - daugiau į tarpkultūrinę erdvę įsiliejame (14).</i>

<p>Požiūris į gimtąją kalbą</p>	<p><i>Gimtoji kalba visuomet buvo ir tebėra tas dalykas, kuriuo didžiuojusi ir kurį vertinu (4). Gimtąją savo kalbą puoselėju, kalbu tik taisyklinga lietuvių kalba(15).</i></p>	<p>Kalbos kaip savo tapatumo vertinimas</p>	<p><i>Lietuvių kalba – tai mano Tėvynės komunikacijos priemonė, kuri leidžia perteikti informaciją, jausmus savo šeimai (4). Tai tarsi priimta konstanta (9). Ši kalba – mano gimtoji, ja didžiuojusi, mano tarnyboje ji yra labai svarbi, nes reprezentuoja mane kaip lietuvių kari ir išsilavinusį žmogų (15).</i></p>
<p>Kas aš esu</p>	<p><i>Būti lietuviu man didžiulė garbė (2). Šiuo metu savęs tikrai negalėčiau pavadinti inteligentu, nors turiu inteligentiškų savybių, kurias bandau ugdytis, tačiau norėdamas save vadinti inteligentu dar daug ko privalau išmokti (11).</i></p>	<p>Mano tautinis tapatumas</p>	<p><i>Šalies gynyba prasideda nuo tautinio ir kultūrinio identiteto išlaikymo (11). Mano, kaip kariūno, esama ir būsima profesinė veikla susijusi su tautiniu tapatumu trimis dalykais: istorijos puoselėjimu, lietuviškų papročių laikymusi, man brangių žmonių saugumu (8). Lietuvos karo akademijoje yra ugdomos ne tik inteligento, bet ir patrioto savybės (15).</i></p>

Analizuodami išskirtas subkategorijas, galime daryti prielaidas, kad kariūnai kalba (žodžių, sakinių prasminiais vienetais) išreiškė vertybines nuostatas, perteikė įgytas žinias, reflektavo patirtis holistiškai jas siedami. Respondentų tautinės kultūros įgymis reflektuojant savo tapatybę susijęs su jų įgijiniu (L. Jovaiša, 2007). Turėdami tam tikrą paveldimą struktūrą, perimtą iš tėvų ir ankstesnių kartų, būsimieji kariūnai įgijimo proceso metu papildė ją iš aplinkos (kultūrinės ir ugdomosios), susikuria patys savarankiškai veikdami.

Lyginant pirmo ir ketvirto kurso respondentų kalbinę raišką fiksuojamas ryškus skirtumas vertinant kalbos stilių. Jei pirmo kurso studentų esė darbuose yra nemažai meninio stiliaus elementų, kurie susilieja su publicistiniais, tai baigiantieji studijas kariūnai kalba dalykine-mokslinė kalba, kurioje vyrauja specialybės terminai, tarptautiniai žodžiai (priemonė, konstanta, komunikacija, tarpkultūrinė erdvė). Ilgi sakiniai rodo minties daugiasluoksniškumą, turimų žinių kiekį. Asmeniui nutolstant nuo gimtosios vietos žodynas siaurėja, stilistiškai nuspaldinti žodžiai traukiasi iš vartosenos, į jų vietą braunasi neutralioji leksika.

Jei 2011 m. kalbėdami apie tautinį tapatumą karo akademijos studentai daugiau dėmesio skyrė savęs pažinimui, savęs kaip tautos atstovo apibėžčiai, tai 2015 m. ryškus vertinamasis aspektas. Emociniu požiūriu jautresni pirmakursių pasisakymai. Jie kalbiniu požiūriu yra emocingesni, spalvingesni. Bebaigiantieji studijas daugiau koncentruojasi į pareigos šeimai akcentavimą, tautiškumą apskri-

tai. Savitumą, išskirtinumą savo kalba jie lyg praradę. Galima daryti prielaidą, kad tai – globalizacijos pasekmė.

Kaip tautos kultūrą pažįsta būsimoji karybos specialistai? Šalies, kurioje gyveni, kalba – jos kultūros dalis. Tautos kultūrą detaliau pažįsta pirmakursiai: jie tautiškumą sieja su krašto istorija, kalba, literatūra, muzika ir kitais kultūros reiškiniiais. Ketvirto kurso studentai, matyt, detaliau gilinosi į specifinės (karinės) krypties dalykus. Tai matyti ir iš jų kalbos – gausu profesionalizmo. Jie į Lietuvą žvelgia profesionalo akimis: vertina jos geografinę padėtį, infrastruktūrą, daug mažiau dėmesio skirdami kultūrai. Globalaus pasaulio antspaudas ryškus 2015 metų respondentų kalboje.

Gimtąją kalbą 2011 metų tyrimo dalyviai puoselėjo, ja didžiavosi, laikė savo tautinio identiteto ryškiu akcentu. Praėjus ketveriems metams respondentų požiūris pasikeitė. Gimtoji kalba vieniems tapo tik komunikacijos priemone, o kitiems – ji ir toliau yra pasididžiavimo ir jausmų artimiesiems raiškos forma. Galime daryti prielaidą, kad pirmosios grupės respondentų tautinis tapatumas buvo daugiau paviršinis, deklaratyvus. Antrosios grupės dalyviai turėjo tvirtesnį tautinį tapatumą – jo nepajėgė išdildinti nei kitokios nuomonės, nei aplinkos veiksniai.

Kultūra, kaip vertybių sistema, įprasmina dvasinių jėgų ir materialiąją jos raišką visuomenėje kalba ir veikla. Tai – žmogaus veiklos pagrindas, parodantis, kaip, kokiais principais vadovaujasi žmogus. Vertybių ugdymas(is) formuoja visapusiškai išsilavinusį žmogų. Lietuvos piliečio vertybinis tautinis dėmuo susidūrė su globalaus pasaulio iššūkiais.

Kiekybinė tyrimo duomenų analizė buvo atlikta siekiant nustatyti aukštą, vidutinį ar žemą respondentų kultūrinio identiteto raiškos lygmenį. Pasirinkti tokie kiekybinės analizės kriterijai: emocinis vertinimas, pažintinis interesas (stipriosios ir silpnosios pusės), tautiniai ir pilietiniai praktiniai gebėjimai, tautinio identiteto idėjų, jausmų, veiksmų prielaidos (žinos ir metodai, jų praktinis taikymas), vertybinės nuostatos. Duomenys buvo skaičiuojami procentais analizuojant esė tekstą, nustatant reikšminius kalbos vienetus pagal penkis kriterijus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Respondentų kultūrinio identiteto raiškos lygmenys

Eil. nr.	Kriterijai	Aukštas lygmuo (%)		Vidutinis lygmuo (%)		Žemas lygmuo (%)	
		2011 m.	2015 m.	2011 m.	2015 m.	2011 m.	2015 m.
11.	Emocinis vertinimas	11,8	8,9	46,2	57,6	41	33,5
22.	Pažintinis interesas	24	64,2	56,3	19,7	20,7	16,1
33.	Tautiniai ir pilietiniai praktiniai gebėjimai	20,5	14,5	56,3	26,8	23,2	58,7
44.	Tautinio identiteto idėjų, jausmų, veiksmų prielaidos	30,7	20,4	48,6	37,2	20,7	42,4
55.	Vertybinės nuostatos	25,8	21,3	64	57,8	10,2	20,9
	Vidurkis	22,5	25,86	54,3	39,82	23,2	34,32

Lyginant I ir IV kurso kariūnų kalbos tyrimo rezultatus pagal lygmenis, akcentuotinas emocinio vertinimo mažėjimas, išaugęs pažintinis technologinis, tarpkultūrinis interesas, nykstantys kariūnų tautiniai ir pilietiniai praktiniai gebėjimai, tačiau vertybinės nuostatos išlieka aukšto (21,3%) ir vidutinio (57,8%) lygmens. Tai teikia vilčių, kad būsimieji karininkai garbingai atstovaus savajai kultūrai ir tautai.

Išvados

1. Globalizacijos plėtros sąlygomis keičiasi požiūris į tautiškumą, pilietiškumą. Didžiausi iššūkiai tautiniam tapatumui, yra šie: nacionaliniai įstatymai automatiškai derinami su ES įstatymais, nacionalinė pilietybė tampa ir europine; silpsta gynybinė tautinės valstybės funkcija, nes darosi mažiau veiksmingas toks „patriotinio auklėjimo“ būdas, kaip karo tarnyba; medijos dažnai skiepija kosmopolitinį požiūrį.

2. Kalboje atsispindi tautos intelektualumas, socialinis charakteris, meninis polinkis, estetiniai sugebėjimai, pasaulio suvokimo būdas, mąstysena ir pasaulėvaizdis – visas jos individualumas. Kalba – esminis tautos narių jungiamasis ryšys, pasireiškiantis daugelyje lygmenų: nuo kasdienio, buitinio bendravimo iki filosofijos, poezijos ir aukščiausių žmogaus dvasios atsiskleidimų.

3. Empirinio lyginamojo tyrimo rezultatai atskleidė, kad būsimieji karininkai, vis labiau jaučiantys globalizacijos pasekmes, modernėja: jų tautinis kultūrinis identitetas iš esmės koreliuoja su turimų kultūrinių žinių kokybe ir jų įsisąmoninimo lygiu, susiformavusiu protinės veiklos būdu ir veiklos projektavimo bei aktyvumo interesu. Tai yra dvasinių vertybių ir emocinių išgyvenimų bei aktyvinamosios veiklos pagrindinis šaltinis. Naudodamiesi integralių žinių, gebėjimų ir įgūdžių kompleksu, ugdymo erdvėje kariūnai atsiveria perspektyvioms, autentiškoms asmeninio daugiau globalaus (tarpkultūrinio) negu tautinio identiteto tobulėjimo jauslėms.

Literatūra

1. Ambrazas, V. (1989). Ar išslaugysime? *Mintys apie gimtąją kalbą*. Vilnius: Mokslas, p. 4–6.
2. Astra, L. (2006). Tautiškumo ir lietuvių tapatumo problemos globalioje modernybėje. In: *Lietuviškojo europietiško raida: dabarties ir ateities iššūkiai*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
3. Antinienė, D. (2012). Žmonių santykiai organizacijose. Kaunas: Technologija.
4. Bitinas, B.; Rupšienė, L.; Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija, I ir II dalis. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
5. Buber, M. (1998). Dialogo principas I. Vilnius: Katalikų pasaulis.
6. Bukantienė, J.; Janulaitienė, N.; Tījūnėlienė, O. (2014). Lithuanian Academic Youth's Expression of National Cultural Identity: a Case Study. In: *General and Professional Education*, No. 3, pp. 57–64.
7. Castels, M. (2006). Tapatumo galia. Vilnius: UAB „Poligrafija ir informatika“.
8. Christensen, C. R. Center for Teaching and Learning, Harvard Business School, 2010 // Case Method in Practice [žiūrėta 2015-04-21]. <http://www.hbs.edu/teachingandlearningcenter/in-practice/>
9. Duoblienė, L. 2006. Tarpkultūrinis ugdymas: tautinio tapatumo ir(ar) dialogo paieškos. In: *Lietuva globalėjančiame pasaulyje*. Vilnius: LOGOS, p. 224–248.
10. Gee, J. (1998). Preamble to a Literacy Program. Madison: Department of Curriculum and Instruction.
11. Giles, H.; Taylor, D.; Lambert, W.; Albert, G. (1976). Dimensions of Ethnic Identity: an Example from Northern.
12. Giddens, A. (2000). Modernumas ir asmens tapatybė. Vilnius. Pradai.
13. Husserl, E. (2005). Korteziškosios meditacijos. Vilnius: Aidai.
14. Jančaitytė, R.; Valavičienė, N.; Augutienė, R. ir kt. (2009). Tarpkultūrinės kompetencijos didinimas bei įvairovės valdymo gebėjimų stiprinimas. Projekto „Supratimo link“ tyrimo rezultatai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
15. Jovaiša, L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
16. Kuzmickas, B. (2006). Lietuviškasis europietiškas – ką žada skirtingos istorinės patirtys. In: *Lietuviškojo europietiško raida: dabarties ir ateities iššūkiai*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, p. 56.
17. Kuzmickas, B. (2007). Tautos tapatumo savimonė. Lietuvių savimonės bruožai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
18. Kuzmickas, B. (2013). Vertybės kultūrų kontekstuose. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
19. Lietuvos pažangos strategija 2030. (2012). [žiūrėta 2012-02-05]. Prieiga

per internetą: <http://www.lietuva2030.lt/images/stories/projektas.pdf>.

20. Lyotard, J. F. (2010). Postmodernus būvis. Ataskaita apie žinojimą. Vilnius: Baltos lankos.
21. Luobikienė, I. Sociologinių tyrimų metodologija. Kaunas: Technologija, 2010.
22. Maceina, A. (1998) . Mintys ir apmąstymai. Vilnius: Eugrimas.
23. Maceina, A. (1990). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa.
24. Martinaitis, M. (1989). Ko moko motina gramatika. *In: Mintys apie gimtąją kalbą*. Vilnius: Mokslas, p. 9–18.
25. Martišauskienė, E.; Juškevičienė, A. (2011). Gimtosios kalbos puoselėjimas kaip penktokų tautinio ugdymo veiksnys. *Pedagogika*, Nr. 103, p. 7–14.
26. Mejė, A. (Antoune Meillet). Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/Antoine_Meillet. [žiūrėta 2016-03-14].
27. Norvilas, A. (2013). Tauta, kalba ir tapatybė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
28. Sheilsas, J. (1995). Kalbų mokymasis ir mokymas bendrauti. Vilnius: Leidybos centras.
29. Sears D. O & PJ Henry PJ. (1999). Ethnic Identity and Group Threat in American Politics. *In: The Political Psychologist*, 4, 12–17.
30. Tarptautinių žodžių žodynas. (2008). Vilnius: Alma Littera.
31. Usher, R.; Edwards, R. (2008). Globalization and Pedagogy: Space, Place and Identity. 2nd edition. London and New York: Routledge. Prieiga internetu: http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:2063/ehost/ebookviewer/ebook/e000xww_79891AN?sid=20c40ef0-bffd-4567-a5d2-86e265261feb@sessionmgr13&=2&format+EB [žiūrėta: 2016 03 10].
32. Vabalaitė, R. M. (2006). Modernioji tapatybės samprata. *In: Lietuva globalėjančiame pasaulyje*. Vilnius: LOGOS, p. 129–148.
33. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija [žiūrėta 2014-03-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859.
34. Veiksmų plano „Kalbų mokymosi ir kalbų įvairovės skatinimas“ įgyvendinimo ataskaita. Briuselio komunikatas (2007). Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/educatio/lifelong-poliy/doc/lang/com554_lt.pdf [Žiūrėta 2016 03 14].
35. Vydūnas (1921). Mūsų kalbos mokymas Lietuvos mokyklose. *Darbymetis*, Nr. 3.
36. Vydūnas (1990). Raštai, I t. Vilnius: Mintis.
37. Zaborskaitė, V. (1993). Apie kalbą. *In: Gairės*. Kaunas: Šviesa, p. 57–61.
38. Zobotka, A. (1989). Ar branginame tėvų kalbą. *In: Mintys apie gimtąją kalbą*. Vilnius: Mokslas, p. 18–27.

MOTHER TONGUE AS A WAY TO MEASURE FUTURE OFFICERS' EXPRESSION OF NATIONAL CULTURAL IDENTITY

Assoc. Prof. Dr. Janina Bukantienė

Klaipėda University

Assoc. Prof. Dr. Nijolė Janulaitienė

The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Prof. Habil. Dr. Ona Tijūnelienė

Klaipėda University

Summary

The relevance of the selected topic is confirmed by the EU Language Policy promoting linguistic diversity as well as Lithuania's most recent documents which establish the principles, such as national identity, continuation of the tradition to discover the past and openness to cultural diversity. Moreover, one of their main objectives say that at the age of globalization it is important to reconsider one's national identity.

The object of the research is the significance of native language for the formation and expression of academic youth's national identity.

The research problem is a native language as a way to measure academic youth's expression of national cultural identity.

The goal is to investigate and identify the significance of native language for the future officers' national cultural identity and the change of its expression.

Globalization is a factor destroying a person's national cultural identity which, as a result, is changing the attitude towards nationalism and citizenship. The biggest threats to national identity today are as follows: national legislation is automatically aligned with the EU legislation, national citizenship is becoming European, national defence function of a state and its role are getting weaker and cosmopolitan attitudes are popularized by the media.

Language is a way to measure the expression of nation's individuality. It reflects the nation's intelligence, social character, artistic inclination, aesthetic skills, world's perception, mindset and world view, i.e. all of its individuality. Through a native language a person is associated with his/her own existence and the people. Therefore, attachment to a mother tongue is automatic and instinctive. Language is a key link connecting the people of a nation which manifests itself in many levels: from everyday and domestic communication to philosophy, poetry and prayer, the highest unfolding of the human spirit.

The results of the empirical comparative study show that due to more profound effects of globalization, future officers are getting more modern as their national cultural identity is essentially correlated with the quality of the existing cultural knowledge and its awareness level which is formed via mental practices and activities. It is the main source of their spiritual values, emotional experiences and activities. Using a complex of integral knowledge, abilities and skills while learning, cadets open up to promising authentic personal development of a rather global identity while using their own language.

AUTORIŲ LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Janina Bukantiėnė

Mokslø laipsnis ir vardas: socialiniŲ mokslŲ (edukologija) daktarė

Darbo vieta ir pareigos: Klaipėdos universiteto Pedagogikos katedros docentė, S. Nėries g. 5, LT- 92227, Klaipėda

Autoriaus moksliniŲ interesŲ sritys: gimtosios kalbos didaktika, kalbinė komunikacija, vertybiŲ pedagogika.

Telefonas ir el. pašto adresas: (8 46) 398 624 (darbo), jbukantiene@gmail.com

Autoriaus vardas, pavardė: Nijolė Janulaitienė

Mokslø laipsnis ir vardas: socialiniŲ mokslŲ (edukologija) daktarė

Darbo vieta ir pareigos: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos HumanitariniŲ mokslŲ katedros docentė, Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius

Autoriaus moksliniŲ interesŲ sritys: ugdymo mokslø istorija, teorija ir praktika, kariŲ atranka į Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją

Telefonas ir el. pašto adresas: (85) 238 7063 (namŲ), njanulaitiene@gmail.com

Autoriaus vardas, pavardė: Ona Tījūnėlienė

Mokslø laipsnis ir vardas: habilituota socialiniŲ mokslŲ (edukologija) daktarė

Darbo vieta ir pareigos: Klaipėdos universiteto Pedagogikos katedros profesorė, S. Nėries g. 5, LT- 92227, Klaipėda

Autoriaus moksliniŲ interesŲ sritys: ugdymo filosofija, vertybiŲ pedagogika, mokslinio darbo metodologija, lietuviŲ kalbos problemos

Telefonas ir el. pašto adresas: (8 46) 398 624 (darbo), onatij@one.lt

AUTHORS' COVER LETTERS

Author's name and surname: Janina Bukantiėnė

Academic degree and name: Doctor of Social Sciences

Workplace and position: Klaipėda University, Department of Pedagogy, Associate Professor

Author's research interests: native language didactics, development of linguistic communication, ethics of pedagogy

Telephone and e-mail address: (8 46) 39 86 24 (office); jbukantiene@gmail.com

Author's name and surname: Nijolė Janulaitienė

Academic degree and name: Doctor of Social Sciences

Workplace and position: The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Department of Humanities, Associate Professor

Author's research interests: history, theory and practice of education sciences, selection system to the Military Academy of Lithuania

Telephone and e-mail address: (8 5) 238 70 63 (home); njanulaitiene@gmail.com

Author's name and surname: Ona Tijūnėlienė

Academic degree and name: Professor, Habilitated Doctor of Social Sciences

Workplace and position: Klaipėda University, Department of Pedagogy, Associate Professor

Author's research interests: methodology of pedagogical research, pedeutology, ethics of pedagogy, philosophy of pedagogy, values philosophy, history of pedagogy, problems of Lithuanian language

Telephone and e-mail address: (8 46) 398 624 (office); onatij@one.lt